

Teismo praktikos rinkinys

GENERALINIO ADVOKATO
YVES BOT IŠVADA,
pateikta 2016 m. gruodžio 21 d.¹

Byla C-258/14

Eugenia Florescu ir kt.
prieš
Casa Județeană de Pensii Sibiu,
Casa Națională de Pensii și alte Drepturi de Asigurări Sociale,
Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale,
Statul român,
Ministerul Finanțelor Publice

(Curtea de Apel Alba Iulia (Alba Julijos apeliacinis teismas, Rumunija) prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą — Sąjungos teisės principai — Socialinė politika ir vienodas požiūris — Teisinio saugumo ir Sąjungos teisės viršenybės principai — Nacionalinės teisės aktai, pagal kuriuos galima peržiūrėti įsiteisėjusius sprendimus, jei pažeidžiamas Sąjungos teisės viršenybės principas, tačiau tik administracinėse bylose (ne kitose bylose) — Nacionalinės teisės aktai, kuriais draudžiama kartu gauti ir senatvės pensiją, ir darbo užmokestį — Rumunijos Konstitucinio Teismo pateiktas šių teisės aktų išaiškinimas, dėl kurio karjeros teisėjai gali būti diskriminuojami, palyginti su asmenimis, kurių kadencijos trukmė numatyta Konstitucijoje“

1. Šioje byloje *Curtea de Apel Alba Iulia* (Alba Julijos apeliacinis teismas, Rumunija) pateikė Teisingumo Teismui nemažai prejudicinių klausimų dėl nacionalinės priemonės, kuria draudžiama kartu gauti grynąją viešojo sektoriaus pensiją ir pajamų iš veiklos, vykdomos viešosiose institucijose, jei šios pensijos dydis viršija vidutinio bendrojo nacionalinio darbo užmokesčio dydį, kuriuo remiantis sudaromas valstybės socialinės apsaugos biudžetas, atitiktis Sąjungos teisei.

2. Šis teismas, be kita ko, klausia, ar tokia priemonė draudžiama pagal Direktyvos 2000/78/EB² nuostatas, taip pat Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos³ 17 straipsnį.

1 — Originalo kalba: prancūzų.

2 — 2000 m. lapkričio 27 d. Tarybos direktyva, nustatanti vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje bendruosius pagrindus (OL L 303, 2000, p. 16; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 4 t., p. 79).

3 — Toliau – Chartija.

3. Gavęs šiuos klausimus, Teisingumo Teismas turės įvertinti 2009 m. birželio 23 d. Bukarešte ir Briuselyje sudaryto Europos bendrijos ir Rumunijos susitarimo memorandumo⁴ pobūdį siekdamas nustatyti, ar jį galima laikyti institucijų priimtu aktu, kaip tai suprantama pagal SESV 267 straipsnį. Be to, šiais klausimais Teisingumo Teismui suteikiama proga išnagrinėti, ar pagrindinėje byloje nagrinėjama nacionalinė priemonė gali būti laikoma Sąjungos teisės įgyvendinimu, kaip tai suprantama pagal Chartijos 51 straipsnio 1 dalį.

4. Šioje išvadoje paaiškinsiu priežastis, dėl kurių manau, kad susitarimo memorandumą reikia laikyti Europos Sąjungos institucijų priimtu aktu, kaip tai suprantama pagal SESV 267 straipsnį, ir todėl Teisingumo Teismo gali būti prašoma jį išaiškinti. Paaiškinsiu, kodėl laikausi nuomonės, jog šį susitarimo memorandumą reikia aiškinti taip, kad juo neįpareigojama priimti tokio nacionalinės teisės akto, kaip nagrinėjamas pagrindinėje byloje, kuriuo numatytas draudimas viešojo sektoriaus pensiją gauti kartu su pajamomis iš viešosiose institucijose vykdomos veiklos, jei šios pensijos dydis viršija vidutinio bendrojo nacionalinio darbo užmokesčio dydį, kuriuo remiantis sudaromas valstybės socialinės apsaugos biudžetas.

5. Taip pat nurodysiu, kodėl Chartijos 17 straipsnį reikia aiškinti taip, kad juo nedraudžiamas toks nacionalinės teisės aktas.

6. Tada paaiškinsiu priežastis, dėl kurių manau, jog Direktyvos 2000/78 2 straipsnio 2 dalį reikia aiškinti taip, kad ji netaikoma šiam nacionalinės teisės aktui.

7. Galiausiai siūlysiu Teisingumo Teismui konstatuoti, jog Chartijos 47 straipsnis, taip pat lygiavertiškumo ir veiksmingumo principai turi būti aiškinami taip, kad tokiomis aplinkybėmis kaip pagrindinėje byloje pagal juos nedraudžiama, kad nacionalinis teismas neturėtų galimybės peržiūrėti civilinėje byloje priimto ir įsiteisėjusio teismo sprendimo, jeigu paaiškėja, jog šis sprendimas nesuderinamas su jam įsiteisėjus Europos Sąjungos Teisingumo Teismo pateiktu Sąjungos teisės išaiškinimu, nors tokia galimybė egzistuoja dėl nesuderinamų su Sąjungos teise įsiteisėjusių teismo sprendimų, priimtų administracinėse bylose.

I – Teisinis pagrindas

A – Sąjungos teisė

1. Pirminė teisė

a) Chartija

8. Chartijos 17 straipsnio „Teisė į nuosavybę“ 1 dalyje numatyta

„Kiekvienas turi teisę valdyti teisėtai įgytą nuosavybę, ja naudotis, disponuoti ir palikti paveldėtojams. Nuosavybė negali būti atimta, išskyrus atvejus, kai tai yra būtina visuomenės poreikiams ir tik įstatymo nustatytais atvejais bei sąlygomis laiku ir teisingai už ją atlyginant. Nuosavybės naudojimą gali reglamentuoti įstatymai, kiek tai būtina atsižvelgiant į bendruosius interesus.“

4 — Toliau – susitarimo memorandumas. Jis pateikiamas internete adresu http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication15409_en.pdf. Pažymėtina, kad 2002 m. vasario 18 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 332/2002 dėl priemonės, teikiančios vidutinės trukmės finansinę pagalbą valstybių narių mokėjimų balansams, sukūrimo (OL L 53, 2002, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 10 sk., 3 t., p. 81), iš dalies pakeisto 2009 m. gegužės 18 d. Reglamentu (EB) Nr. 431/2009 (OL L 128, 2009, p. 1) versijoje anglų kalba vartojama sąvoka „memorandum of understanding“. Tačiau to paties reglamento versijoje prancūzų kalba vartojama sąvoka „protocole d'accord“ (liet. „susitarimo memorandumas“), tad nuoseklumo sumetimais šioje išvadoje vartosis pastarąją sąvoką.

9. Chartijos 51 straipsnyje jos taikymo sritis apibrėžiama taip:

„1. Šios Chartijos nuostatos skirtos Sąjungos institucijoms, įstaigoms ir organams, tinkamai atsižvelgiant į subsidiarumo principą, bei valstybėms narėms tais atvejais, kai šios įgyvendina Sąjungos teisę. Todėl jie turi gerbti teises, laikytis principų ir juos taikyti pagal turimus atitinkamus įgaliojimus, nepažeisdami Sąjungos įgaliojimų, suteiktų jai Sutartimis, ribų.

2. Ši Chartija neišplečia Sąjungos teisės taikymo srities už Sąjungos įgaliojimų ribų, nenustato Sąjungai naujų įgaliojimų ar užduočių ir nepakeičia Sutartyse nustatytųjų.“

b) ES sutartis

10. ESS 6 straipsnio 1 dalies pirmoje ir antroje pastraipose nustatyta:

„Sąjunga pripažįsta 2000 m. gruodžio 7 d. [Chartijoje], patikslintoje 2007 m. gruodžio 12 d. Strasbūre, išdėstyta teises, laisves ir principus; Chartija turi tokią pat teisinę galią, kaip ir Sutartys.

Chartijos nuostatos niekaip neišplečia Sutartyse apibrėžtos Sąjungos kompetencijos.“

c) ESV sutartis

11. SESV 143 straipsnyje nustatyta:

„1. Tais atvejais, kai dėl visuotinio mokėjimų balanso sutrikimo arba dėl disponuojamos valiutos rūšies valstybės narės, kuriai taikoma išimtis, mokėjimų balansui iškyla sunkumų arba didelė jų grėsmė ir ypač kai tokie sunkumai gali kelti pavojų vidaus rinkos veikimui ar laipsniškam bendros prekybos politikos įgyvendinimui, Komisija nedelsdama ištiria tos valstybės padėtį ir veiksmus, kurių ta valstybė, naudodamasi visomis savo turimomis priemonėmis, ėmėsi ar gali imtis pagal Sutarčių nuostatas. Komisija nurodo, kokių priemonių tai valstybei ji rekomenduoja imtis.

Jei valstybės narės, kuriai taikoma išimtis, veiksmų ir Komisijos pasiūlytų priemonių nepakanka įveikti kilusiems ar gresiantiems sunkumams, Komisija, pasikonsultavusi su Ekonomikos ir finansų komitetu, rekomenduoja Tarybai suteikti savitarpio pagalbą ir tinkamus tos pagalbos būdus.

Komisija reguliariai informuoja Tarybą apie padėtį ir tolesnius jos pokyčius.

2. Tokią savitarpio pagalbą suteikia Taryba; ji priima tokios pagalbos sąlygas ir detales nustatančias direktyvas arba sprendimus, o ta pagalba gali būti teikiama tokiomis formomis:

- a) suderintas kreipimasis su pasiūlymu į kitas tarptautines organizacijas arba tose tarptautinėse organizacijose, į kurias arba kuriose valstybės narės, kurioms taikoma išimtis, gali kreiptis;
- b) priemonės, reikalingos išvengti prekybos srautų nukreipimo tais atvejais, kai sunkumus patirianti valstybė narė, kuriai taikoma išimtis, trečiosioms šalims palieka arba vėl nustato kiekybinius apribojimus;
- c) kitų valstybių narių pagal jų susitarimą teikiami riboti kreditai.

3. Jei Komisijos rekomenduotos savitarpio pagalbos Taryba nesuteikia arba jei suteiktos savitarpio pagalbos ir panaudotų priemonių nepakanka, Komisija leidžia sunkumus patiriančiai valstybei narei, kuriai taikoma išimtis, imtis apsaugos priemonių, kurių sąlygas ir detales nustato Komisija.

Taryba gali tokį leidimą panaikinti, o tokias sąlygas ir detales pakeisti.“

2. Antrinė teisė

a) Reglamentas Nr. 332/2002, Sprendimas 2009/458/EB ir Sprendimas 2009/459/EB

12. Reglamente Nr. 332/2002 nustatyta SESV 143 straipsnyje numatytam savitarpio pagalbos mechanizmui taikoma tvarka.

13. Šio reglamento 1 straipsnyje numatyta:

„1. Įsteigiama Bendrijos vidutinės trukmės finansavimo priemonė, suteikianti galimybę suteikti paskolas vienai ar kelioms valstybėms narėms, kurios susiduria su einamųjų mokėjimų balanso ar kapitalo judėjimo sunkumais ar kurioms kyla tokių rimtų sunkumų grėsmė. [Ši] Bendrijos [priemonė] gal būti taikoma tik šalims, neįsivedusioms euro.

Paskolų, kurios valstybėms narėms gali būti suteiktos pagal šią priemonę, bendra nepadengta pagrindinė suma negali viršyti 50 mlrd. EUR.

2. Tuo tikslu pagal Tarybos sprendimą, priimtą vadovaujantis 3 straipsniu ir pasitarus su Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu, Komisijai suteikiami įgaliojimai Europos bendrijos vardu sudaryti sutartis dėl skolinimosi kapitalo rinkose ar sutartis su finansinėmis institucijomis.“

14. Šio reglamento 3 straipsnis suformuluotas taip:

„1. Taryba gali įgyvendinti vidutinės trukmės finansinės pagalbos priemonę, jei tai inicijuoja:

a) Komisija, veikdama pagal Sutarties 119 straipsnį ir susitarusi su valstybe nare, siekiančia gauti Bendrijos finansavimą;

b) valstybė narė, kuri susiduria su einamųjų mokėjimų balanso ar kapitalo judėjimo sunkumais ar kuriai kyla tokių rimtų sunkumų grėsmė.

2. Valstybė narė, siekianti gauti vidutinės trukmės finansinę paramą, aptaria su Komisija savo finansinių poreikių įvertinimą ir Komisijai bei Ekonomikos ir finansų komitetui pateikia perspektyvinę programos projektą. Taryba, išnagrinėjusi padėtį suinteresuotojoje valstybėje narėje ir prie jos paraiškos pateiktą perspektyvinę programą, paprastai tame pačiame posėdyje priima sprendimą:

a) dėl paskolos ar tinkamos finansinės priemonės suteikimo, jos dydžio ir vidutinės trukmės;

b) dėl ekonominės politikos, reikalingos prie vidutinės trukmės finansinės pagalbos, sąlygų, siekiančių atstatyti ar užtikrinti subalansuotą mokėjimų balanso padėtį;

c) dėl paskolos arba finansavimo priemonės, kuri paprastai išmokama arba kuri panaudojama dalimis, suteikimo būdų; kiekvieną sumos dalį leidžiama panaudoti patikrinus rezultatus, pasiektus įgyvendinant nustatytus programos tikslus.“

15. Reglamento Nr. 332/2002 3a straipsnyje numatyta:

„Komisija ir suinteresuotoji valstybė narė sudaro susitarimo memorandumą, kuriame išsamiai išdėstomos pagal 3 straipsnį Tarybos nustatytos sąlygos. Komisija susitarimo memorandumą pateikia Europos Parlamentui ir Tarybai.“

16. Pagal Sprendimo 2009/458/EB⁵ 1 straipsnį Bendrija Rumunijai suteikia savitarpio pagalbą pagal SESV 143 straipsnį. Be to, Sprendimu 2009/459/EB⁶ Bendrija suteikia Rumunijai vidutinės trukmės paskolą, kuri neviršija 5 mlrd. EUR⁷.

17. Pagal šio sprendimo 2 straipsnio 1 ir 2 dalis:

„1. Pagalbą Komisija administruoja taip, kad atitiktų Rumunijos įsipareigojimus ir Tarybos rekomendacijas, visų pirma šaliai skirtas rekomendacijas, susijusias su nacionalinės reformų programos ir konvergencijos programos įgyvendinimu.

2. Komisija, pasikonsultavusi su EFK, su Rumunijos valdžios institucijomis suderina su finansine pagalba susietas specialias ekonominės politikos sąlygas, kaip nustatyta [šio sprendimo] 3 straipsnio 5 dalyje. Tos sąlygos išdėstomos susitarimo memorandume, atsižvelgiant į 1 dalyje nurodytus įsipareigojimus ir rekomendacijas <...>“

18. Priėmus šiuos sprendimus buvo sudarytas susitarimo memorandumas.

19. Šio susitarimo memorandumo 5 punkto d punkte „Struktūrinė reforma“ pateikiamos rekomendacijos, susijusios su priemonėmis, kuriomis siekiama gerinti viešojo administravimo veiksmingumą ir efektyvumą, gerinti viešojo administravimo kokybę įvairiose srityse, be kita ko, kiek tai susiję su sprendimų priėmimo struktūromis, institucijų atsakomybės sričių pasidalijimu, pagrindinių ministerijų vidaus veiklos organizavimu, taikymo sritimi ir atsakomybės sritimis, susijusiomis su personalo pakankamumu ir žmogiškųjų išteklių valdymu.

b) Direktyva 2000/78

20. Pagal Direktyvos 2000/78 1 straipsnį jos tikslas yra nustatyti kovos su diskriminacija dėl religijos ar įsitikinimų, negalios, amžiaus ar seksualinės orientacijos užimtumo ir profesinėje srityje bendruosius pagrindus siekiant valstybėse narėse įgyvendinti vienodo požiūrio principą.

21. Šios direktyvos 2 straipsnio 1 ir 2 dalyse nurodyta:

„1. Šioje direktyvoje „vienodo požiūrio principas“ reiškia, kad dėl kurios nors iš 1 straipsnyje nurodytų priežasčių nėra jokios tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos.

2. Šio straipsnio 1 dalyje:

a) tiesioginė diskriminacija yra akivaizdi tada, kai dėl bet kurios iš 1 straipsnyje nurodytų priežasčių su vienu asmeniu elgiamasi mažiau palankiai nei panašioje situacijoje yra, buvo ar galėjo būti elgiamasi su kitu asmeniu;

b) netiesioginė diskriminacija yra akivaizdi tada, kai dėl akivaizdžiai neutralių sąlygų, kriterijų ar taikomos praktikos tam tikrą religiją ar įsitikinimus [tikėjimą] išpažįstantys, tam tikrą negalią turintys, tam tikro amžiaus ar tam tikros seksualinės orientacijos asmenys gali patekti tam tikru atžvilgiu į prastesnę padėtį nei kiti asmenys, nebent:

i) tas sąlygas, kriterijus ar taikomą praktiką objektyviai pateisina teisėtas tikslas, o šio tikslo siekiama atitinkamomis ir būtinomis priemonėmis <...>“

5 — 2009 m. gegužės 6 d. Tarybos sprendimas dėl savitarpio pagalbos Rumunijai skyrimo (OL L 150, 2009, p. 6).

6 — 2009 m. gegužės 6 d. Tarybos sprendimas dėl Bendrijos vidutinės trukmės finansinės pagalbos skyrimo Rumunijai (OL L 150, 2009, p. 8).

7 — Šio sprendimo 1 straipsnio 1 dalis.

B – Rumunijos teisė

22. 2004 m. birželio 28 d. *legea no 303/2004 privind statutul judecătorilor și al procurorilor* (Įstatymas Nr. 303/2004 dėl teisėjų ir prokurorų statuso; *Monitorul Oficial al României*, I dalis, 2005 m. rugsėjo 13 d., Nr. 826) 83 straipsnyje teisėjams buvo leidžiama tuo pat metu eiti tik dėstytojo pareigas aukštojoje mokykloje. Be to, šiame įstatyme buvo numatyta, kad teisėjai ir prokurorai, nustoję eiti savo pareigas dėl to, kad išėjo į pensiją, kartu gali gauti ir senatvės pensiją, ir pajamų iš profesinės veiklos, nesvarbu, koks šių pajamų dydis.

23. 2009 m. lapkričio 5 d. priimtas *legea no 329/2009 privind reorganizarea unor autorități și instituții publice, raționalizarea cheltuielilor publice, susținerea mediului de afaceri și respectarea acordurilor-cadru cu Comisia Europeană și Fondul Monetar Internațional* (Įstatymas Nr. 329/2009 dėl tam tikrų valdžios institucijų ir viešųjų institucijų reorganizavimo, viešųjų išlaidų racionalizavimo, paramos verslo bendruomenei ir bendrųjų susitarimų, sudarytų su Europos Komisija ir Tarptautiniu valiutos fondu, laikymosi; *Monitorul Oficial al României*, I dalis, 2009 m. lapkričio 9 d., Nr. 761)⁸.

24. Šio įstatymo 2 straipsnyje numatyta, kad juo nustatytos priemonės yra išimtinio pobūdžio ir jomis siekiama mažinti ekonomikos krizės pasekmes ir vykdyti išipareigojimus pagal susitarimo memorandumą ir patvirtinamąjį susitarimą, kurį Rumunija sudarė su Komisija ir Tarptautiniu valiutos fondu (TVF).

25. Minėtu įstatymu įpareigota taikyti, be kita ko, darbo užmokesčio mažinimo priemonę, kuri buvo taikoma universitetinio lavinimo srityje. Pagal to paties įstatymo 3 straipsnį priemonėmis, patvirtintomis pagal susitarimo memorandumą, siekiama įveikti finansų krizę. Šios priemonės apima personalo išlaidų mažinimą viešojo administravimo srityje, mažinant darbo užmokestį, taip pat reorganizuojant arba panaikinant valdžios institucijas, kai jos prijungiamos, sujungiamos, padalijamos arba sumažinamas darbuotojų skaičius.

26. Įstatymo Nr. 329/2009 17–26 straipsniais draudžiama kartu gauti grynąją pensiją ir pajamų iš veiklos viešosios valdžios institucijose, jei šios pensijos dydis viršija vidutinio bendrojo nacionalinio darbo užmokesčio dydį, kuriuo remiantis sudaromas valstybės socialinės apsaugos biudžetas.

27. Konkrečiai kalbant, šio įstatymo 17 straipsnyje nurodyta, kad asmenys, įgiję teisę į pensiją pagal valstybinę pensijų sistemą arba pagal į valstybinę pensijų sistemą neintegruotas sistemas, gaunantys pajamų iš darbo užmokesčio ar pagal įstatymą joms prilyginamų pajamų, susijusių su veiklos vykdymu pagal individualią darbo sutartį, tarnybos santykius arba paskyrimo aktą pagal įstatymą centrinėje arba vietos valdžios ar viešojoje institucijoje, neatsižvelgiant į jos finansavimo būdą ir pavaldumo lygį, viešųjų paslaugų įmonėje, nacionalinėje bendrovėje, valstybės įmonėje ar komercinėje bendrovėje, kurios visas akcinis kapitalas ar didžioji jo dalis priklauso valstybei arba administraciniam ar teritoriniam vienetui, gali kartu su tokiomis pajamomis gauti grynąją pensiją, jei jos dydis neviršija bendrojo vidutinio nacionalinio darbo užmokesčio dydžio, kuriuo remiantis sudaromas valstybės socialinės apsaugos biudžetas ir kuris nustatytas įstatyme dėl valstybės socialinės apsaugos biudžeto.

28. Minėto įstatymo 18 straipsnyje numatyta, kad jo 17 straipsnyje nurodyti išėję į pensiją asmenys, kurie verčiasi profesine veikla pagal individualią darbo sutartį, pagal tarnybos santykius ar paskyrimo aktą, per 15 dienų nuo skyriaus, kuriame yra ši nuostata, išigaliojimo turi raštu pareikšti, ar pasirenka sustabdyti pensijos mokėjimą, kol vykdo profesinę veiklą, ar nutraukia darbo santykius, tarnybos santykius ar paskyrimo akto pasekmes, jei jiems mokamos gryniosios pensijos dydis viršija bendrąjį vidutinį nacionalinį darbo užmokestį.

8 — Toliau – Įstatymas Nr. 329/2009.

29. Galiausiai Įstatymo Nr. 329/2009 20 straipsnyje nurodyta, kad, neįvykdžius šio įpareigojimo per nustatytą terminą pareikšti savo valią, pagal individualią darbo sutartį ar paskyrimo aktą atsiradę darbo santykiai ir tarnybos santykiai nutrūksta savaime.

30. Susitarimo memorandume ir šiame įstatyme nenurodyti nei teismai, nei prokuratūros, nei į pensiją išėję teisėjai ar prokurorai.

31. Pagal 2004 m. gruodžio 2 d. *legea no 554/2004 privind contenciosului administrativ* (Administracinės teisenos įstatymas Nr. 554/2004; *Monitorul Oficial al României*, I dalis, 2004 m. gruodžio 7 d., Nr. 1154)⁹ 21 straipsnį galutinis ir neskundžiamas teismo sprendimas, be Civilinio proceso kodekse numatytų pagrindų, gali būti peržiūrėtas, jei juo pažeidžiamas Sąjungos teisės viršenybės principas, numatytas Rumunijos Konstitucijos 148 straipsnio 2 dalyje, aiškinamoje kartu su jos 20 straipsnio 2 dalimi (su vėlesniais pakeitimais).

II – Faktinės aplinkybės

32. Ieškovai yra teisėjai, kurie, būdami teisėjai, dar dirbo dėstytojo darbą teisės fakultete, laimėję šias pareigas pagal konkursą. Taigi jie kartu dirbo ir teisėjo, ir universiteto dėstytojo darbą.

33. 2009 m. ieškovai baigė teisėjo karjerą ir išėjo į pensiją, tačiau toliau dėstė universitete. Iki 2009 m. buvo leidžiama gauti valstybės tarnybos senatvės pensiją ir kartu eiti pareigas valstybės tarnyboje, neatsižvelgiant į iš šios profesinės veiklos gaunamų pajamų dydį.

34. Įsigaliojus Įstatymui Nr. 329/2009 ieškovai nebegali kartu gauti ir teisėjo pensijos, ir darbo užmokesčio iš universiteto, jei šios pensijos dydis viršija bendrąjį vidutinį nacionalinį darbo užmokesčių, kuriuo remiantis sudaromas valstybės socialinės apsaugos biudžetas. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas patikslina, kad šio draudimo nustatymo dieną Rumunijoje buvo ne daugiau kaip 10 teisėjų ir prokurorų, kurie gavo ir įmokinę teisėjo pensiją, ir universiteto dėstytojo atlyginimą.

35. 2009 m. lapkričio 4 d. sprendimu *Curtea Constituțională* (Rumunijos Konstitucinis Teismas) konstatavo, kad Įstatymas Nr. 329/2009 atitinka Konstituciją.

36. 2009 m. gruodžio 28 d. *Casa Județeană de Pensii Sibiu* (Sibiu pensijų kasa, Rumunija) nusprendė sustabdyti kiekvienam ieškovui priklausančios pensijos mokėjimą.

37. 2010 m. kovo 1 d. ieškovai kreipėsi į *Tribunalul Sibiu* (Sibiu teismas, Rumunija), prašydami, be kita ko, panaikinti 2009 m. gruodžio 28 d. sprendimą. 2012 m. gegužės 3 d. sprendimu šis teismas atmetė ieškovų ieškinius.

38. Tada ieškovai padavė apeliacinį skundą *Curtea de Apel Alba Iulia* (Alba Julijos apeliacinis teismas) vėl prašydami kreiptis į Teisingumo Teismą išaiškinimo. 2012 m. lapkričio 9 d. Sprendimu *Curtea de Apel Alba Iulia, Secția pentru conflicte de muncă și asigurări sociale* (Alba Julijos apeliacinio teismo Darbo ginčų ir socialinės apsaugos bylų kolegija, Rumunija) atmetė jų apeliacinį skundą.

39. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teisme ieškovai prašo peržiūrėti šį sprendimą kasacine tvarka, nes jie laikosi nuomonės, kad jį priėmęs teismas nenurodė motyvų, dėl kurių jis atsisakė pripažinti tiesioginį ESV sutarties nuostatų veikimą ir viršenybę ir dėl kurių jis atsisakė taikyti bylai reikšmingą Teisingumo Teismo praktiką.

9 — Toliau – Įstatymas Nr. 554/2004.

III – Prejudiciniai klausimai

40. *Curtea de Apel Alba Iulia* (Alba Julijos apeliacinis teismas) nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

- „1. Ar [susitarimo memorandumas] gali būti laikomas teisinę galią turinčiu aktu, sprendimu, komunikatu ar kt., kaip tai suprantama pagal Teisingumo Teismo praktiką [1976 m. vasario 3 d. Sprendimas *Flavia Manghera* (59/75, EU:C:1976:14) ir 1997 m. kovo 20 d. Sprendimas *Prancūzija / Komisija* (C-57/95, EU:C:1997:164)], ir todėl gali būti prašoma Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jį išaiškinti?
2. Jei į pirmąjį klausimą būtų atsakyta teigiamai, ar [susitarimo memorandumas] turi būti aiškinamas taip, kad, siekiant sušvelninti ekonominės krizės poveikį sumažinant išlaidas personalui, Europos Komisija teisėtai gali įpareigoti priimti nacionalinį įstatymą, kuris panaikintų asmens teisę gauti daugiau nei 30 metų kauptą, teisėtai apskaičiuotą ir mokėtą pagal ankstesnį įstatymą pensiją, nes šis asmuo pagal darbo sutartį gauna darbo užmokestį už kitą veiklą nei ta, už kurią mokama pensija?
3. Ar [susitarimo memorandumas] turi būti aiškinamas taip, kad, siekiant sušvelninti ekonominės krizės poveikį, Europos Komisija teisėtai gali įpareigoti priimti nacionalinį įstatymą, kuris *visiškai* ar *sine die* panaikintų asmens teisę gauti daugiau nei 30 metų kauptą, teisėtai apskaičiuotą ir mokėtą pagal ankstesnį įstatymą pensiją, nes šis asmuo pagal darbo sutartį gauna darbo užmokestį už kitą veiklą nei ta, už kurią mokama pensija?
4. Ar [memorandumas] *in integrum* ir konkrečiai jo 5 punkto d papunktis, susijęs su valstybės tarnybos pertvarkymu ir efektyvumo didinimu, turi būti aiškinami taip, kad, siekiant sušvelninti ekonominės krizės poveikį, Europos Komisija teisėtai įpareigojo priimti nacionalinį įstatymą, pagal kurį į pensiją išėjusiems valstybės tarnautojams neleidžiama mokėti pensijos, kai jie gauna atlyginimą?
5. Ar Chartijos 17, 20, 21 ir 47 straipsniai, ESS 6 straipsnis, SESV 110 straipsnis, Sąjungos teisėje užtikrinamas teisinio tikrumo principas ir Teisingumo Teismo praktika gali būti aiškinami kaip draudžiantys tokią nuostatą, kaip Įstatymo Nr. 554/2004 21 straipsnio 2 dalis, kurioje Europos Sąjungos teisės viršenybės principo pažeidimo atveju numatyta galimybė peržiūrėti nacionalinių teismų sprendimus tik administracinėse bylose, tačiau nesuteikta galimybės peržiūrėti nacionalinių teismų sprendimų kitose bylose (civilinės, baudžiamosios ar komercinės teisės srityje), net jei pastaraisiais sprendimais buvo pažeistas tas pats Europos Sąjungos viršenybės principas?
6. Ar pagal ESS 2010 m. suvestinės redakcijos 6 straipsnį draudžiami valstybės narės teisės aktai, pagal kuriuos pensija karjeros teisėjams, apskaičiuota pagal jų daugiau nei 30 metų mokėtas įmokas, mokama tik nutraukus darbo sutartį dėl teisės srities dalykų dėstymo universitete?
7. Ar pagal ESS 2010 m. suvestinės redakcijos 6 straipsnį, Chartijos 17 straipsnio 1 dalį ir Teisingumo Teismo praktiką draudžiami teisės aktai, pagal kuriuos iš asmens atimama nuosavybės teisė į pensiją, sukauptą daugiau nei 30 metų mokant įmokas, kai už akademinę veiklą universitete teisėjai atskirai mokėjo ir vis dar moka įmokas senatvės pensijai?
8. Ar ESS 2010 m. suvestinės redakcijos 6 straipsnis, Direktyvos 2000/78 dėl vienodo požiūrio į asmenis, nepaisant jų rasės ar etninės kilmės, 2 straipsnio 2 dalies b punktas ir Teisingumo Teismo praktika neleidžia valstybės narės konstituciniam teismui, vykdančiam įstatymo atitikties konstitucijai kontrolę, priimti sprendimo, kuriame nurodoma, kad teisė gauti pensiją ir atlyginimą suteikiama tik pagal mandatą skiriamiems asmenims, o karjeros teisėjai tokios teisės neturi, nes jiems draudžiama gauti per daugiau nei 30 metų sukauptą pensiją, jei jie dėsto teisės dalykus universitete?

9. Ar ESS 2010 m. suvestinės redakcijos 6 straipsnis ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika draudžia teisės aktus, pagal kuriuos teisėjų pensijos, sukauptos daugiau nei 30 metų mokant įmokas, mokėjimas *sine die* siejamas su akademinės veiklos universitete nutraukimu?
10. Ar ESS 2010 m. suvestinės redakcijos 6 straipsnis ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika draudžia teisės aktus, pagal kuriuos pažeidžiama teisinga pusiausvyra tarp asmens nuosavybės apsaugos ir bendrojo intereso reikalavimų, atimant tik iš vienos konkrečios asmenų grupės teisę gauti teisėjo pensiją dėl to, jog šie asmenys užsiima akademinė veikla universitete?“

IV – Analizė

41. Siekiant pateikti naudingą atsakymą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui, siūlau Teisingumo Teismui taip reformuluoti pateiktus klausimus.
42. Pirmuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausia, ar susitarimo memorandumą galima laikyti Sąjungos institucijos priimtu aktu, kaip tai suprantama pagal SESV 267 straipsnį, ir todėl Teisingumo Teismo gali būti prašoma jį išaiškinti.
43. Antruoju, trečiuoju ir ketvirtuoju klausimais prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar, teigiamai atsakius į pirmąjį klausimą, pagal šį susitarimo memorandumą gali būti įpareigojama priimti tokį nacionalinės teisės aktą, kaip nagrinėjamas pagrindinėje byloje, kuriame numatytas draudimas gauti grynąją viešojo sektoriaus pensiją ir kartu pajamų iš viešosiose institucijose vykdomos veiklos, jei šios pensijos dydis viršija bendrojo vidutinio nacionalinio darbo užmokesčio dydį, kuriuo remiantis sudaromas valstybės socialinės apsaugos biudžetas.
44. Šeštuoju, septintuoju, devintuoju ir dešimtuoju klausimais prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės klausia Teisingumo Teismo, ar ESS 6 straipsnį, taip pat Chartijos 17, 20 ir 21 straipsnius reikia aiškinti taip, kad jais draudžiamas toks nacionalinės teisės aktas, kaip nagrinėjamas pagrindinėje byloje, kuriame numatytas draudimas gauti grynąją viešojo sektoriaus pensiją kartu su pajamomis iš viešosiose institucijose vykdomos veiklos, jeigu šios pensijos dydis viršija tam tikrą ribą.
45. Kaip suprantu, aštuntuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės klausia Teisingumo Teismo, ar Direktyvos 2000/78 2 straipsnio 2 dalies b punktą reikia aiškinti taip, kad juo draudžiamas toks nacionalinės teisės aktas, kaip nagrinėjamas pagrindinėje byloje, kuriuo viešojo sektoriaus darbuotojams nustatytas draudimas gauti grynąją pensiją ir kartu pajamų iš viešosiose institucijose vykdomos veiklos, jei šios pensijos dydis viršija bendrąjį vidutinį nacionalinį darbo užmokestį, kuriuo remiantis sudaromas valstybės socialinės apsaugos biudžetas, nors šis teisės aktas netaikomas viešojo sektoriaus darbuotojams, gaunantiems ir pensiją, ir atlyginimą, jei jie darbo užmokesčio pajamas gauna įgyvendindami Rumunijos Konstitucijoje numatytą mandatą.
46. Galiausiai penktuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės klausia, ar Chartijos 47 straipsnį, taip pat lygiavertiškumo ir veiksmingumo principus reikia aiškinti taip, kad jais draudžiamas nacionalinės teisės aktas, kuriuo numatyta, kad pažeidus Sąjungos teisės viršenybės principą gali būti peržiūrimi tik administracinėse bylose priimti galutiniai ir neskundžiami teismų sprendimai, bet ne kitose bylose, kaip antai civilinėse, baudžiamosiose ar komercinėse bylose priimti teismų sprendimai.

A – Dėl pirmojo klausimo, susijusio su Teisingumo Teismo jurisdikcija aiškinti susitarimo memorandumą

47. Pirmuoju prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo klausimu iš tikrųjų siekiama nustatyti, ar toks susitarimo memorandumas, kaip nagrinėjamas pagrindinėje byloje, priskiriamas Sąjungos institucijų priimtiems aktams, kaip tai suprantama pagal SESV 267 straipsnio b punktą, ir todėl Teisingumo Teismas gali jį aiškinti.

48. Primenu, jog tame straipsnyje nurodyta, kad Teisingumo Teismo jurisdikcijai priklauso priimti prejudicinį sprendimą dėl Sąjungos institucijų, įstaigų ar organų priimtų aktų galiojimo ir išaiškinimo. Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad šia nuostata jam suteikiama „jurisdikcij[a] priimti prejudicinį sprendimą dėl visų *be išimties* [Sąjungos] institucijų priimtų aktų galiojimo ir išaiškinimo“¹⁰.

49. Manau, tuo remiantis nekyla abejonių, kad susitarimo memorandumas yra institucijų priimtas aktas. Iš tiesų jis buvo priimtas remiantis SESV 143 straipsniu, kuriuo Sąjungai suteikiama kompetencija užtikrinti įsipareigojimų vykdymą valstybės narės atžvilgiu. Šiame straipsnyje numatyta, kad savitarpio pagalba gali būti suteikiama valstybei narei, kurios mokėjimų balansui iškyla sunkumų arba didelė jų grėsmė, ir Komisija yra institucija, kuri rekomenduoja skirti šią savitarpio pagalbą, o Taryba tvirtina ją sprendimu.

50. Reglamentu Nr. 332/2002 nustatyta minėtame straipsnyje numatytos savitarpio pagalbos mechanizmui taikytina tvarka. Be kita ko, šio reglamento 1 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad Komisijai pagal Tarybos sprendimą, priimtą vadovaujantis šio reglamento 3 straipsniu ir pasitarus su Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu, suteikiami įgaliojimai Bendrijos vardu sudaryti sutartis dėl skolinimosi kapitalo rinkose ar sutartis su finansinėmis institucijomis.

51. Šio reglamento 3a straipsnio pirmame sakinyje numatyta, kad Komisija ir suinteresuotoji valstybė narė sudaro susitarimo memorandumą, kuriame išsamiai išdėstomos pagal to paties reglamento 3 straipsnį Tarybos nustatytos sąlygos. Europos bendrijos ir Rumunijos sudarytas susitarimo memorandumas buvo priimtas būtent pagal šią procedūrą, nes Taryba iš eilės priėmė du sprendimus, iš kurių vienu suteikė savitarpio pagalbą Rumunijai pagal SESV 143 straipsnį¹¹, o kitu suteikė šiai valstybei narei ne didesnę nei 5 mlrd. EUR vidutinės trukmės paskolą¹².

52. Taigi susitarimo memorandumu sukonkretinamas Sąjungos ir valstybės narės įsipareigojimas dėl šių šalių suderėtos ekonominės programos, kuria ši valstybė narė įsipareigoja laikytis iš anksto nustatytų ekonominių tikslų, kad gautų Sąjungos finansinę pagalbą, jei laikysis šio įsipareigojimo.

53. Žinoma, kaip per posėdį priminė Komisija, susitarimo memorandumas nesukelia privalomų teisinių pasekmių. Tačiau, priešingai nei pagal priimtinumų reikalavimus teikiant ieškinį dėl panaikinimo pagal SESV 263 straipsnį, pagal SESV 267 straipsnyje numatytą prejudicinio sprendimo procedūrą nereikalaujama, kad prašomu išaiškinti aktu būtų siekta sukelti teisinių pasekmių. Pakanka, kad nagrinėjamas aktas būtų „Sąjungos institucijų, įstaigų ar organų priimtas [aktas]“. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad prašymas priimti prejudicinį sprendimą gali būti susijęs ir su neprivalomais Sąjungos aktais¹³.

54. Todėl, gavus prašymą priimti prejudicinį sprendimą, ypatingas susitarimo memorandumo pobūdis nekliudo Teisingumo Teismui aiškinti šio akto.

10 — Žr. 1989 m. gruodžio 13 d. Sprendimą *Grimaldi* (C-322/88, EU:C:1989:646, 8 punktas) ir 2006 m. gegužės 11 d. Sprendimą *Friesland Coberco Dairy Foods* (C-11/05, EU:C:2006:312, 36 punktas). Kursyvu išskirta mano.

11 — Žr. Sprendimą 2009/458.

12 — Žr. Sprendimą 2009/459.

13 — Žr. 1989 m. gruodžio 13 d. Sprendimą *Grimaldi* (C-322/88, EU:C:1989:646, 8 punktas) ir 1992 m. balandžio 8 d. Sprendimą *Wagner* (C-94/91, EU:C:1992:181, 16 ir 17 punktai).

55. Taigi laikausi nuomonės, kad susitarimo memorandumą reikia laikyti Sąjungos institucijų priimtu aktu, kaip tai suprantama pagal SESV 267 straipsnį, todėl Teisingumo Teismas turi jurisdikciją jį aiškinti.

B – Dėl antrojo, trečiojo ir ketvirtojo prejudicinių klausimų, susijusių su susitarimo memorandumu aiškinimu

56. Šiais klausimais prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia išsiaiškinti, ar susitarimo memorandumu gali būti įpareigojama priimti tokį nacionalinės teisės aktą, kaip nagrinėjamas pagrindinėje byloje, kuriame numatytas draudimas kartu gauti grynąją pensiją ir pajamų, susijusių su viešosiose institucijose vykdoma veikla, jei šios pensijos dydis viršija bendrąjį vidutinį nacionalinį darbo užmokestį, kuriuo remiantis sudaromas valstybės socialinės apsaugos biudžetas.

57. Kaip jau minėjau šios išvados 52 punkte, pagal susitarimo memorandumą, kad Rumunija gautų Bendrijos finansinę pagalbą, ji turi laikytis savo priimtų ekonominių įsipareigojimų. Šio protokolo 5 punkto pirmoje pastraipoje šiuo klausimu nurodyta, kad kiekviena pagalbos dalis bus išmokama tik jeigu bus vykdoma Rumunijos vyriausybės ekonominė programa. Kiekvienai pagalbos daliai nustatyti konkretūs ekonominės politikos kriterijai, kurie išsamiai aprašyti šio susitarimo memorandumo I priede.

58. Susitarimo memorandume taip pat apibrėžiami bendrieji Rumunijos sudarytos ekonominės programos tikslai. Nors šiame susitarimo memorandume tikrai numatyta, kad pensijų sistema turi būti reformuota, nurodant tam tikras konkrečias priemones, pavyzdžiui, pensinio amžiaus ilginimą ar viešojo sektoriaus pensijų indeksavimą pagal vartojimo kainas¹⁴, reikia konstatuoti, kad nė vienoje jo nuostatoje nepaminėtas draudimas kartu gauti viešojo sektoriaus pensiją ir pajamų iš viešosiose institucijose vykdomos veiklos.

59. Kaip Komisija patikslina savo rašytinėse pastabose¹⁵, Rumunijos valdžios institucijos turi įgyvendinti priemones, kurios, jų nuomone, yra tinkamos ir būtinos susitarimo memorandume nustatytiems bendriesiems tikslams pasiekti.

60. Iš to darytina išvada, jog susitarimo memorandumą reikia aiškinti taip, kad juo neįpareigojama priimti tokio nacionalinės teisės akto, kaip nagrinėjamas pagrindinėje byloje, kuriuo numatytas draudimas kartu gauti grynąją viešojo sektoriaus pensiją ir pajamas iš veiklos viešosiose institucijose, jei šios pensijos dydis viršija bendrojo vidutinio nacionalinio darbo užmokesčio dydį, kuriuo remiantis sudaromas valstybės socialinės apsaugos biudžetas.

C – Dėl šeštojo, septintojo, devintojo ir dešimtojo prejudicinių klausimų, susijusių su SESV 6 straipsnio ir Chartijos 17, 20 bei 21 straipsnių išaiškinimu

61. Šeštuoju, septintuoju, devintuoju ir dešimtuoju klausimais prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės klausia Teisingumo Teismo, ar ESS 6 straipsnį, taip pat Chartijos 17, 20 ir 21 straipsnius reikia aiškinti taip, kad jais draudžiamas toks nacionalinės teisės aktas, kaip nagrinėjamas pagrindinėje byloje, kuriame numatytas draudimas kartu gauti grynąją viešojo sektoriaus pensiją ir pajamų iš viešosiose institucijose vykdomos veiklos, jei šios pensijos dydis viršija tam tikrą ribą.

14 — Žr. minėto susitarimo memorandumo 5 punkto b papunkčio ketvirtą pastraipą.

15 — Žr. pastabų 25 punktą

62. Šiuo klausimu pirmiausia reikia priminti, kad reikalavimai, kylantys iš pagrindinių teisių apsaugos, yra privalomi valstybėms narėms visais atvejais, kai jos įgyvendina Sąjungos teisę¹⁶.

63. Iš tiesų Sąjungos teisės sistemoje užtikrinamos pagrindinės teisės gali būti taikomos visose situacijose, kurias reglamentuoja Sąjungos teisė, tačiau ne už šių situacijų ribų. Būtent todėl Teisingumo Teismas jau yra priminęs, kad, remiantis Chartija, jis negali vertinti nacionalinės teisės aktų, kurie nepatenka į Sąjungos teisės taikymo sritį. Tačiau, jei tokie teisės aktai patenka į šios teisės taikymo sritį, Teisingumo Teismas, gavęs prašymą priimti prejudicinį sprendimą, turi pateikti visas aiškinimo gaires tam, kad nacionalinis teismas galėtų įvertinti šių teisės aktų atitiktį pagrindinėms teisėms, kurių paisymą jis užtikrina¹⁷.

64. Todėl reikia atsakyti į klausimą, ar šiuo atveju Įstatymu Nr. 329/2009 įgyvendinamas susitarimo memorandumas, kaip tai suprantama pagal Chartijos 51 straipsnio 1 dalį ir minėtą teismo praktiką.

1. Dėl Chartijos taikymo

65. Įstatymas Nr. 329/2009 buvo priimtas būtent tam, kad būtų laikomasi įsipareigojimų, kuriuos Rumunija prisiėmė Bendrijos atžvilgiu ir kurie įtvirtinti susitarimo memorandume, nes tai aiškiai matyti iš minėto įstatymo teksto – jo pavadinimas yra „Įstatymas dėl tam tikrų valdžios institucijų ir viešųjų institucijų reorganizavimo, viešųjų išlaidų racionalizavimo, paramos verslo bendruomenei ir bendrųjų susitarimų, sudarytų su [Komisija] ir [TVF], laikymosi“.

66. Be to, šio įstatymo 2 straipsnis yra labai aiškus, nes jame nurodyta, kad juo nustatytos išimtinio pobūdžio priemonės, kuriomis siekiama sumažinti ekonomikos krizės pasekmes ir įvykdyti įsipareigojimus pagal susitarimo memorandumą ir Rumunijos, Komisijos ir TVF sudarytą patvirtinamąjį susitarimą.

67. Kaip jau aišku iš šios išvados 49–52 punktų, šiuo susitarimo memorandumu sukonkretinama SESV 143 straipsniu numatyta tvarka. Tuo remiantis buvo priimti du Tarybos sprendimai, tarp jų – Sprendimas 2009/459, kuriuo numatyta kiekvieną naują finansinės pagalbos sumą išmokėti, jeigu bus tinkamai įgyvendinama naujoji Rumunijos vyriausybės ekonominė programa, kurios sąlygos nustatytos minėtame susitarimo memorandume¹⁸.

68. Pažymėtina, kad susitarimo memorandumo 5 punkto a papunktyje kaip viena iš šių sąlygų numatytas viešojo sektoriaus darbo užmokesčio mažinimas, o to paties punkto b papunkčio ketvirtoje pastraipoje nurodyta, kad, siekiant ilgalaikėje perspektyvoje gerinti viešųjų finansų padėtį, reikia reformuoti svarbiausius pensijų sistemos parametrus.

69. Iš to, kas nurodyta pirmiau, matyti, kad Įstatymas Nr. 329/2009 buvo priimtas siekiant įgyvendinti šiuos Rumunijos įsipareigojimus, prisiimtus susitarimo memorandumu, kuris, kaip jau tapo aišku iš šios išvados 49–52 punktų, yra Sąjungos teisės dalis. Todėl pagrindinės bylos ieškovų situaciją reglamentuoja Sąjungos teisė.

70. Šiuo klausimu nesvarbu, kad susitarimo memorandumu Rumunijai paliekama diskrecija priimti sprendimus dėl priemonių, kuriomis galima geriausiai laikytis minėtų įsipareigojimų, pavyzdžiui, pagrindinėje byloje nagrinėjamos priemonės, kuria numatytas draudimas kartu gauti grynąją viešojo sektoriaus pensiją ir pajamų iš viešosiose institucijose vykdomos veiklos, jeigu šios pensijos dydis

16 — Žr. 2007 m. spalio 11 d. Sprendimą *Möllandorf ir Möllandorf-Niehuus* (C-117/06, EU:C:2007:596, 78 punktą) ir 2013 m. kovo 7 d. Nutartį *Sindicato dos Bancários do Norte ir kt.* (C-128/12, nepaskelbta Rink., EU:C:2013:149, 10 punktą).

17 — Žr. 2013 m. vasario 26 d. Sprendimą *Åkerberg Fransson* (C-617/10, EU:C:2013:105, 19 punktą). Taip pat žr. naujausią teismo praktiką, suformuluotą 2016 m. rugsėjo 6 d. Sprendimu *Petruhhin* (C-182/15, EU:C:2016:630).

18 — Žr. šio sprendimo 3 straipsnio 5 dalį.

viršija tam tikrą ribą. Mano nuomone, Sprendimo 2009/459 3 straipsnio 5 punkte ir susitarimo memorandume numatyti tikslai yra gana išsamūs ir konkretūs, kad būtų laikomi specialiaisiais šios srities Sąjungos teisės aktais, o ne vien Tarybos pagal SESV 126 straipsnį priimtomis rekomendacijomis, skirtomis valstybėms narėms, kurių biudžeto deficitai laikomi per dideliu.

71. Todėl laikausi nuomonės, kad Įstatymu Nr. 329/2009 įgyvendinama Sąjungos teisė, kaip tai suprantama pagal Chartijos 51 straipsnio 1 dalį, todėl jis taikytinas pagrindinei bylai.

2. Dėl Chartijos 17, 20 ir 21 straipsnių pažeidimo

72. Pirmiausia reikėtų patikslinti, kad mano analizė bus susijusi tik su Chartijos 17 straipsniu. Iš tiesų, kalbant apie jos 20 ir 21 straipsnius, reikia pripažinti, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą patekęs teismas tiesiog mini juos prejudiciniame klausime, tačiau nepaaiškina, kaip pagrindinėje byloje nagrinėjama nacionalinės teisės priemonė šie straipsniai pažeidžiami.

73. Chartijos 17 straipsnyje nurodyta: „Kiekvienas turi teisę valdyti teisėtai įgytą nuosavybę, ja naudotis, disponuoti ir palikti paveldėtojams. Nuosavybė negali būti atimta, išskyrus atvejus, kai tai yra būtina visuomenės poreikiams ir tik įstatymo nustatytais atvejais bei sąlygomis laiku ir teisingai už ją atlyginant. Nuosavybės naudojimą gali reglamentuoti įstatymai, kiek tai būtina atsižvelgiant į bendruosius interesus.“

74. Siekiant nustatyti pagrindinės teisės į nuosavybę taikymo sritį reikia atsižvelgti, be kita ko, į Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos, pasirašytos 1950 m. lapkričio 4 d. Romoje, 1 papildomo protokolo 1 straipsnį, kuriame įtvirtinta ši teisė¹⁹. Šiuo klausimu Europos Žmogaus Teisių Teismas yra priėmęs nemažai sprendimų dėl teisės į pensiją.

75. Pavyzdžiui, jis yra nusprendęs, kad „[šiuo straipsniu] nesukuriama teisė įgyti turto. Juo niekaip neribojama susitariančiųjų valstybių narių laisvė nuspręsti nustatyti socialinės apsaugos sistemą ar jos nenustatyti arba pasirinkti išmokų, kurios turėtų būti skiriamos pagal šią sistemą, rūšį ar dydį. Tačiau jeigu susitariančioji valstybė priima teisės aktus, kuriais numatoma automatiškai mokėti socialinę išmoką, nesvarbu, ar jos skyrimas priklauso nuo prieš tai mokėtų įmokų, šiuos teisės aktus reikia laikyti suteikiančiais šias sąlygas atitinkantiems asmenims turtinį interesą, kuriam taikomas 1 Protokolo 1 straipsnis.“²⁰

76. Be to, pagal nusistovėjusią Europos Žmogaus Teisių Teismo praktiką Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje negarantuojama pati teisė į pensiją²¹, o 1 protokolo 1 straipsnio negalima aiškinti kaip suteikiančio teisę į konkretaus dydžio pensiją²².

77. Neįžvelgiu nė vienos priežasties, dėl kurios šioje Teisingumo Teisme iškelta byloje reikėtų laikyti kitokios pozicijos. Neginčijama, kad teisė į pensiją, kurią turi pagrindinės bylos ieškovai, atsirado dėl apdraustųjų, šiuo atveju – teisėjų, mokėtų įmokų. Jie įgijo turtinę teisę į pensiją dėl savo veiklos, todėl pensija yra jų turtinių teisių dalis. Be to, kalbant apie tris ieškovus, ši teisė perėjo mirusių apdraustųjų paveldėtojams. Todėl teisė į pensiją patenka į Chartijos 17 straipsnio taikymo sritį.

19 — Žr. 2008 m. rugsėjo 3 d. Sprendimą *Kadi ir Al Barakaat International Foundation / Taryba ir Komisija* (C-402/05 P ir C-415/05 P, EU:C:2008:461, 356 punktą).

20 — Žr. 2011 m. liepos 7 d. EŽTT sprendimą *Stummer / Austrija* [DK], CE:ECHR:2011:0707JUD003745202, § 82.

21 — Žr. 2006 m. vasario 2 d. EŽTT sprendimą *Buchheit ir Meinberg / Vokietija*, CE:ECHR:2006:0202DEC005146699, p. 10.

22 — Žr. 2004 m. spalio 12 d. Sprendimą *Kjartan Ásmundsson / Islandija*, CE:ECHR:2004:1012JUD006066900, § 39.

78. Šioje nuostatoje numatyti du galimo nuosavybės teisės pažeidimo būdai, t. y. paprasčiausias šios teisės atėmimas („nuosavybė negali būti atimta“) arba naudojimosi ja ribojimas („nuosavybės naudojimą gali reglamentuoti įstatymai“)²³.

79. Šiuo atveju manau, kad draudimo kartu gauti viešojo sektoriaus pensiją ir pajamų iš viešosiose institucijose vykdomos veiklos negalima laikyti veiksmu, kuriuo paprasčiausiai atimama nuosavybė, nes „savininkas“ gali laisvai disponuoti savo turtu, šiuo atveju – pensija. Iš tiesų asmenys, esantys tokioje padėtyje kaip pagrindinės bylos ieškovai, turi pasirinkti – ar gauti šią pensiją, ar toliau tęsti darbo santykius. Minėta pensija iš jų tikrai neatimama.

80. Tačiau nekyla abejonių, kad šiame Įstatyme Nr. 329/2009 įtvirtintu draudimu ribojama teisė naudotis nuosavybe, laikinai apribojant naudojimąsi šia teise. Pagal Chartijos 17 straipsnį šis apribojimas leidžiamas tik jeigu jis yra „[reglamentuojamas įstatymų], kiek tai yra būtina atsižvelgiant į bendruosius interesus“. Mano nuomone, šia fraze daroma nuoroda į Chartijos 52 straipsnio 1 dalį, kurioje numatyta, kad „bet koks šios Chartijos pripažintų teisių ir laisvių įgyvendinimo apribojimas turi būti numatytas įstatymo ir nekeisti šių teisių ir laisvių esmės. Remiantis proporcingumo principu, apribojimai galimi tik tuo atveju, kai jie būtini [šioms teisėms ir laisvėms įgyvendinti] ir tikrai atitinka Sąjungos pripažintus bendrus interesus arba reikalingi kitų teisėms ir laisvėms apsaugoti.“

81. Nors nuosavybės teisės apribojimas, uždraudžiant kartu gauti grynąją viešojo sektoriaus pensiją ir pajamų iš viešojoje institucijoje vykdomos veiklos, yra reglamentuotas Rumunijos įstatymu, reikia nustatyti, ar juo paisoma nuosavybės teisės esmės, ar šis apribojimas yra būtinas ir ar jis atitinka bendrojo intereso tikslą.

82. Kalbant apie pastarąjį aspektą, atrodo neiginčytina, kad tikslas sušvelninti ekonomikos krizės pasekmes ir įvykdyti išipareigojimus pagal susitarimo memorandumą ir Rumunijos, Komisijos ir TVF sudarytą patvirtinamąjį susitarimą yra bendrojo intereso tikslas.

83. Be to, manau, kad Įstatymu Nr. 329/2009 nepaneigiama pati nuosavybės teisės garantija. Iš tiesų, kaip matyti iš šio įstatymo 2 straipsnio formuluotės, jis yra išimtinio pobūdžio. Jis neskirtas galioti neribotą laiką. Be to, juo nepaneigiamas pats teisės į pensiją principas, tiesiog aiškiai nustatytomis ir apibrėžtomis aplinkybėmis apribojama galimybė ja naudotis, t. y. jeigu kartu gaunama ir pensija, ir pajamų iš viešosiose institucijose vykdomos veiklos ir jeigu pensija viršija tam tikrą ribą.

84. Kalbant apie nagrinėjamo nacionalinės teisės akto būtinumą, man atrodo, kad valstybėse narėse susiklosčius labai ypatingoms ekonomikos krizės aplinkybėms, valstybės narės ir Sąjungos institucijos tikrai gali geriausiai nustatyti, kokios priemonės gali turėti geriausią poveikį viešųjų išlaidų tvarkymui. Taigi manau, kad valstybės narės šioje srityje turi didelę diskreciją. Be to, primenu, kad asmenys, kuriems taikoma priemonė, turi pasirinkti, ar išsaugoti pensijos mokėjimą, ar toliau verstis veikla viešojoje institucijoje, bet tik jei jų pensija viršija bendrojo vidutinio nacionalinio darbo užmokesčio dydį, kuriuo remiantis sudaromas valstybės socialinės apsaugos biudžetas. Dar reikia pridurti, kad pensija pagrindinės bylos ieškovams nebus mokama tik laikinai, kol pasibaigs šie darbo santykiai.

85. Taip pat nėra taip, kad ieškovai liko be jokio pajamų šaltinio, nes jie gauna pajamų būtent iš viešojoje institucijoje vykdomos profesinės veiklos.

86. Galiausiai, mano nuomone, Įstatymu Nr. 329/2009 pagrindinės bylos ieškovams nenustatoma neproporcinga ir per didelė našta, nes jie gali bet kada nuspręsti nutraukti savo darbo santykius ir vėl gauti pensiją.

23 — Šiuo klausimu žr. 1979 m. gruodžio 13 d. Sprendimą *Hauer* (44/79, EU:C:1979:290, 19 punktą).

87. Todėl, atsižvelgdamas į visas šias aplinkybes, laikausi nuomonės, jog Chartijos 17 straipsnį reikia aiškinti taip, kad juo nedraudžiamas toks nacionalinės teisės aktas, kaip nagrinėjamas pagrindinėje byloje, kuriame numatytas draudimas kartu gauti viešojo sektoriaus senatvės pensiją ir pajamų iš veiklos viešosiose institucijose, jei šios pensijos dydis viršija tam tikrą ribą.

D – Dėl aštuntojo klausimo, susijusio su Direktyvos 2000/78 2 straipsnio 2 dalies b punkto išaiškinimu

88. Byloje, kurioje buvo priimtas 2015 m. gegužės 21 d. Sprendimas *SCMD*²⁴, Teisingumo Teismo iš esmės buvo prašoma nuspręsti, ar dėl Įstatymo Nr. 329/2009 17 straipsnio, kuriuo įpareigojama savaime nutraukti viešojo sektoriaus darbuotojų, kurie dar gauna vidutinį bendrąjį darbo užmokestį viršijančią senatvės pensiją, darbo ar tarnybos santykius, jei jie per nustatytą laiką nenusprendžia toliau tęsti šių darbo ar tarnybos santykių, yra diskriminuojama, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2000/78 2 straipsnio 2 dalį ir 3 straipsnio 1 dalį. Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad šios nuostatos nebuvo taikomos toje byloje nagrinėtam nacionalinės teisės aktui.

89. Kadangi nacionalinės teisės aktas, dėl kurio toje byloje buvo priimtas Sprendimas *SCMD*²⁵, yra tas pats, kuris ginčijamas pagrindinėje byloje, nežinau, kodėl reikėtų nukrypti nuo Teisingumo Teismo toje byloje nurodytų motyvų ir priimto sprendimo, juo labiau kad šioje byloje nei prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, nei ieškovai pagrindinėje byloje nepaiškina, koks yra šia byla suinteresuotų teisėjų įgyto pensininko statuso ir vieno iš Direktyvos 2000/78 1 straipsnyje numatytų diskriminacijos motyvų ryšys.

90. Iš tiesų reikia konstatuoti, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas tiesiog cituoja 2009 m. lapkričio 4 d. *Curtea Constituțională* (Konstitucinis Teismas) sprendimą, kuriuo šis konstatavo, kad Įstatymas Nr. 329/2009 atitinka Konstituciją, nes jo IV skyriaus, į kurį įeina šio įstatymo 17–26 straipsniai, nuostatos nesusijusios su asmenimis, kurių kadencijos trukmė yra aiškiai įtvirtinta Konstitucijoje, taip patvirtindamas šio įstatymo konstitucingumą, kiek tai susiję su karjeros teisėjais.

91. Šiuo klausimu reikėtų priminti, kad pagal minėtos direktyvos 2 straipsnio 1 dalį „vienodo požiūrio principas“ reiškia, kad nėra jokios tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos dėl kurio nors iš tos direktyvos 1 straipsnyje nurodytų motyvų, įskaitant amžių²⁶.

92. Kaip Teisingumo Teismas pažymėjo byloje, kurioje priimtas Sprendimas *SCMD*, pagal nagrinėjamas nacionalines nuostatas nutraukti darbo ar tarnybos santykius įpareigojami tik viešajame sektoriuje dirbantys asmenys, gaunantys senatvės pensiją, kurios dydis viršija vidutinį bendrąjį nacionalinį darbo užmokestį, per nustatytą terminą nepasirinkę toliau tęsti darbo ar tarnybos santykių²⁷.

93. Todėl skirtingas požiūris grindžiamas ne amžiumi, o viešojo sektoriaus darbuotojo statusu ir tuo, kad šio darbuotojo gaunama pensijos suma viršija vidutinį bendrąjį nacionalinį darbo užmokestį²⁸.

94. Todėl, kaip Teisingumo Teismas pripažino Sprendimo *SCMD* 31 punkte, tokiai situacijai, kokia susiklostė šioje byloje, Direktyvos 2000/78 2 straipsnio 2 dalimi nustatyta bendroji kovos su tam tikra diskriminacija sistema netaikoma.

24 — C-262/14, nepaskelbtas Rink., EU:C:2015:336.

25 — 2015 m. gegužės 21 d. sprendimas (C-262/14, nepaskelbtas Rink., EU:C:2015:336).

26 — Žr. 2015 m. gegužės 21 d. Sprendimą *SCMD* (C-262/14, nepaskelbtas Rink., EU:C:2015:336, 22 punktą).

27 — 2015 m. gegužės 21 d. Sprendimas *SCMD* (C-262/14, nepaskelbtas Rink., EU:C:2015:336, 24 punktą).

28 — Šiuo klausimu žr. 2015 m. gegužės 21 d. Sprendimą *SCMD* (C-262/14, nepaskelbtas Rink., EU:C:2015:336, 30 punktą).

95. Taigi manau, jog ši straipsnį reikia aiškinti taip, kad jis netaikomas tokiam nacionalinės teisės aktui kaip tas, kuris nagrinėjamas pagrindinėje byloje ir pagal kurią numatyta, kad viešajame sektoriuje dirbantiems darbuotojams draudžiama kartu gauti ir grynąją pensiją, ir pajamų iš viešosiose institucijose vykdomos veiklos, jei šios pensijos dydis viršija vidutinį bendrąjį nacionalinį darbo užmokestį, kuriuo remiantis sudaromas valstybės socialinės apsaugos biudžetas.

E – Dėl penktojo klausimo, susijusio su teise į veiksmingą teisių gynimo priemonę ir lygiavertiškumo bei veiksmingumo principų laikymusi

96. Penktuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės klausia, ar Chartijos 47 straipsnį, taip pat lygiavertiškumo ir veiksmingumo principus reikia aiškinti taip, kad jais draudžiamas toks nacionalinės teisės aktas, kuriuo numatyta, kad jeigu pažeidžiamas Sąjungos teisės viršenybės principas, gali būti peržiūrėti tik administracinėse bylose priimti galutiniai ir neskundžiami teismų sprendimai, bet ne kitose bylose, kaip antai civilinėse, baudžiamosiose ar komercinėse bylose priimti teismų sprendimai.

97. Primenu, kad pagrindinėje byloje prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nagrinėja prašymą peržiūrėti *Curtea de Apel Alba Iulia, Secția pentru conflicte de muncă și asigurări sociale* (Alba Julijos apeliacinio teismo Darbo ginčų ir socialinių bylų kolegija) sprendimą civilinėje byloje, kurioje ginčijamas sprendimas dėl išleidimo į pensiją.

98. Pirmiausia reikėtų pažymėti, kad Teisingumo Teismas jau nagrinėjo šį klausimą byloje, kurioje priimtas 2015 m. spalio 6 d. Sprendimas *Târșia*²⁹. Iš tiesų toje byloje Sibiu teismas klausė Teisingumo Teismo, ar Sąjungos teisę, visų pirma, lygiavertiškumo ir veiksmingumo principus, reikia aiškinti taip, kad pagal juos draudžiama, kad nacionalinis teismas neturėtų galimybės peržiūrėti civilinėje byloje priimto ir įsiteisėjusio teismo sprendimo, jeigu paaiškėja, jog šis sprendimas nesuderinamas su jam įsiteisėjus Teisingumo Teismo pateiktu Sąjungos teisės išaiškinimu, nors tokia galimybė egzistuoja dėl nesuderinamų su Sąjungos teise įsiteisėjusių teismo sprendimų, priimtų administracinėse bylose.

99. Byloje *Târșia*, kaip ir šioje byloje, ginčijama nacionalinės teisės nuostata buvo Administracinės teisenos įstatymo Nr. 554/2004 21 straipsnis.

100. Minėto sprendimo 34 punkte Teisingumo Teismas nusprendė, kad „pagal [lygiavertiškumo] principą reikalaujama vienodai vertinti ieškinius, grindžiamus nacionalinės teisės pažeidimu, ir panašius ieškinius, grindžiamus Sąjungos teisės pažeidimu, bet nereikalaujama skirtingo pobūdžio byloms, pavyzdžiui, civilinėms ir administracinėms, kaip yra pagrindinėje byloje, taikyti tų pačių nacionalinių procesinių taisyklių. Be to, lygiavertiškumo principas nėra taikomas tokiai situacijai, kuri, kaip nagrinėjamoji pagrindinėje byloje, susijusi su dvių rūšių ieškiniiais, kurie abu grindžiami Sąjungos teisės pažeidimu.“ Taigi Teisingumo Teismas konstatavo, kad pagal šį principą nedraudžiama tokia nacionalinės teisės nuostata kaip Įstatymo Nr. 554/2004 21 straipsnis.

101. Be to, dėl veiksmingumo principo Teisingumo Teismas minėto sprendimo 38 punkte nurodė, kad „[jis] daugelį kartų priminė *res judicata* galios principo svarbą <...>. Pavyzdžiui, buvo nuspręsta, kad pagal Sąjungos teisę nereikalaujama, jog, siekdama atsižvelgti į bylai svarbios Sąjungos teisės nuostatos išaiškinimą, kurį Teisingumo Teismas pateikė po to, kai buvo priimtas *res judicata* galią įgijęs teisminės institucijos sprendimas, ši institucija iš esmės turėtų peržiūrėti tą sprendimą.“

102. Taigi Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad tokia nacionalinės teisės akto nuostata, kaip Įstatymo Nr. 554/2004 21 straipsnis, nedraudžiama ir pagal veiksmingumo principą.

29 — C-69/14, EU:C:2015:662.

103. Galiausia Sprendimo *Târşia*³⁰ 40 punkte Teisingumo Teismas priminė, kad „pagal nusistovėjusią teismo praktiką visų pirma dėl to, jog [galutiniu teismo] sprendimu padarytas iš Sąjungos teisės kylančių teisių pažeidimas paprastai nebegali būti ištaisytas, iš privačių asmenų negali būti atimta galimybė patraukti valstybę atsakomybėn siekiant, pasinaudojus tokia priemone, teisiškai apginti savo teises“.

104. Taigi dėl tų pačių priežasčių, kurias Teisingumo Teismas nurodė Sprendime *Târşia*, laikausi nuomonės, jog Chartijos 47 straipsnį, taip pat lygiavertiškumo ir veiksmingumo principus reikia aiškinti taip, kad jais nedraudžiama, kad nacionalinis teismas neturėtų galimybės peržiūrėti civilinėje byloje priimto ir įsiteisėjusio teismo sprendimo, jeigu paaiškėja, jog šis sprendimas nesuderinamas su Teisingumo Teismo pateiktu Sąjungos teisės išaiškinimu, nors tokia galimybė egzistuoja dėl nesuderinamų su Sąjungos teise įsiteisėjusių teismo sprendimų, priimtų administracinėse bylose.

V – Išvada

105. Atsižvelgdamas į visa tai, kas išdėstyta, siūlau Teisingumo Teismui taip atsakyti *Curtea de Apel Alba Iulia* (Alba Julijos apeliacinis teismas, Rumunija):

1. 2009 m. birželio 23 d. Bukarešte ir Briuselyje sudarytą susitarimo memorandumą reikia laikyti Sąjungos institucijų priimtu aktu, kaip tai suprantama pagal SESV 267 straipsnį; Teisingumo Teismas turi jurisdikciją aiškinti šį susitarimo memorandumą.
2. Šis susitarimo memorandumas turi būti aiškinamas taip, kad juo neįpareigojama priimti tokio nacionalinės teisės akto, kaip nagrinėjamas pagrindinėje byloje, kuriame numatytas draudimas kartu gauti grynąją viešojo sektoriaus pensiją ir pajamų iš veiklos viešosiose institucijose, jei šios pensijos dydis viršija bendrojo vidutinio nacionalinio darbo užmokesčio dydį, kuriuo remiantis sudaromas valstybės socialinės apsaugos biudžetas.
3. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 17 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad juo nedraudžiamas toks nacionalinės teisės aktas, kaip nagrinėjamas pagrindinėje byloje, kuriame numatytas draudimas kartu gauti grynąją viešojo sektoriaus senatvės pensiją ir pajamų iš veiklos viešosiose institucijose, jei šios pensijos dydis viršija tam tikrą ribą.
4. 2000 m. lapkričio 27 d. Tarybos direktyvos 2000/78/EB, nustatančios vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje bendruosius pagrindus, 2 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad ji netaikoma tokiam nacionalinės teisės aktui, kaip nagrinėjamas pagrindinėje byloje, kuriame viešojo sektoriaus darbuotojams nustatytas draudimas kartu gauti ir grynąją pensiją, ir pajamų iš viešosiose institucijose vykdomos veiklos, jei šios pensijos dydis viršija bendrąjį vidutinį nacionalinį darbo užmokestį, kuriuo remiantis sudaromas valstybės socialinės apsaugos biudžetas.
5. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnis, taip pat lygiavertiškumo ir veiksmingumo principai turi būti aiškinami taip, jog tokiomis kaip pagrindinės bylos aplinkybėmis pagal juos nedraudžiama, kad nacionalinis teismas neturėtų galimybės peržiūrėti civilinėje byloje priimto ir įsiteisėjusio teismo sprendimo, jeigu paaiškėja, jog šis sprendimas nesuderinamas su Europos Sąjungos Teisingumo Teismo pateiktu Sąjungos teisės išaiškinimu, nors tokia galimybė egzistuoja dėl nesuderinamų su Sąjungos teise įsiteisėjusių teismo sprendimų, priimtų administracinėse bylose.

30 — 2015 m. spalio 6 d. sprendimas (C-69/14, EU:C:2015:662).